

фраструктуре, што сматрамо решењем прагматског карактера, имајући у виду тешкоће у прибављању средстава за ову намену. С друге стране, када је у питању монополски доходак, амандман IX га усмерава у буџет федерације, чиме се уносе измене карактера ове економске категорије. Наиме, употреба дела дохотка који настаје као резултат (повољног) економског положаја привредног субјекта, добија фискални карактер Средства монополског дохотка овим путем постају један од извора финансирања савезног буџета, који, с обзиром на своје функције, у већој мери одликује фискални него економски карактер. Расходи савезног буџета су финансирање функција и обавеза федерације, резерви федерације и народне одбране. Будући да на овај начин монополски доходак постаје фискални приход, отвара се могућност „легализације” његовог присвајања и прихватања као нормалне и законите појаве социјалистичке самоуправне привреде. То је у супротности са начелним одређењима која инсистирају на сузбијању монопола и монополских понашања и покушавају да понуде одговарајуће решење у том смислу.

На основу анализе тачке 8 амандмана IX сматрамо да се крајњи закључак може сумирати на следећи начин. Прво, амандман IX је требало прецизније да регулише основе стицања дела дохотка који је резултат изузетних погодности, посебно случај који назива „изузетно повољни услови створени положајем места рада и пословања”. Друго, у погледу аката који регулишу намену дела дохотка који је резултат изузетних погодности, сматрамо да амандманом IX није требало раздвајати регулисање утврђивања и коришћења овог дела дохотка путем самоуправних споразума и законом према основама његовог стицања, већ задржати претходно уставно решење које у том смислу није правило разлику. Треће, усмеравање монополског дохотка у савезни буџет, што његовој употреби даје фискални карактер, не може се прихватити као адекватно решење, јер се тим путем основи његовог стицања даје трајни карактер. Основна намена дела дохотка који је резултат изузетних погодности треба да буде развој материјалне основе, првенствено на различитим нивоима удруживања у привреди, а изузетно у оквиру друштвено-политичких заједница. Основни је, ипак, утисак, да је уставни амандман IX пре духитрио решења која се односе на стицање и коришћење дела дохотка који је резултат изузетних погодности, јер за неке битне аспекте тог процеса нису дата теоријска образложења, као што нису формирана и проверена практична упутства.

*Тиосав Велимировић,
судија Вишег привредног суда Србије*

ОСНОВНА И РАДНА ОРГАНИЗАЦИЈА У СИСТЕМУ УДРУЖЕНОГ РАДА

Када се данас посматрају ефекти примене Устава СФРЈ из 1974. године и Закона о удруженом раду из 1976. године, те осталих закона из области удруженог рада, не може се побећи од утиска да су и Устав СФРЈ из 1974. године и закони из области удруженог рада довели до негативних ефеката због одређених решења која су организовање радника у удруженом раду упућивала у смеру који је био противан рационализацији у организацији производње и пословања.

Негативни ефекти могу се сврстати у две групе: ефекти изазвани лошим решењима у уставу и законима и ефекти изазвани недостатком било каквих решења.

Дата решења у уставу и законима из области удруженог рада трагирала су праксу, која је разбила радну организацију као привредни и пословни субјект, а основне организације удруженог рада изразила као

посебне привредне субјекте, који су у пословању како у производњи тако и на тржишту иступали независно од радне организације у коју су удружене, а тако исто независно и од других основних организација удруженог рада са којима су удружене у исту радну организацију.

Недостатак решења у уставу и законима у погледу одлучивања стварао је пат позиције у организовању радника у удруженом раду, блокирао одлуке основних организација удруженог рада, па системом одлучивања заснованом на консензусу заустављао самоуправни и производни ток у организацији удруженог рада.

Друштвени субјекти овлашћени да спроводе и примењују закон о удруженом раду и друге законе из ове области, у процесу између датих решења у уставу и законима и захтева праксе, тражили су и налазили решења у складу са уставним опредељењима, с једне, и токовима друштвеног развитка, с друге стране. Примера ради наводи се деловање привредног судства, коме је било поверено утврђивање и регистровање статуса организација удруженог рада и других облика удруживања рада и средстава.

Регистарски судови су на својим координационим састанцима (виши привредни судови и привредна одељења врховних судова република и покрајина) покушавали да афирмишу радну организацију као нови субјект у правном промету и да јој као новом субјекту, а не простој асоцијацији удружених основних организација удруженог рада, утврде права, обавезе и одговорности у складу са уставним решењима. Ова настојања ишла су у правцу ширења овлашћења радних организација у правном промету и удруживању средстава на нивоу радне организације, те уопште утврђивању функција радне организације као посебног правног субјекта у удруженом раду.

На XIII координационом састанку, одржаном новембра 1980. године у Крупњу, заузет је став да се „самоуправним споразумом о удруживању у радну организацију морају одређено утврдити новчана и друга средства која основне организације удруженог рада удружују у радну организацију ради остваривања заједничких послова и интереса, а којим средствима располаже радна организација у смислу чл. 244. ст. 2. Закона о удруженом раду. По правилу радна организација у којој радници основних организација у самоуправном споразуму о удруживању у радну организацију нису предвидели одредбе о удруживању средстава и њиховој намени ради остваривања учешћа у заједничком приходу, није радна организација организована у складу са одредбама Закона о удруженом раду (чл. 67. ст. 1. тачка 1. и 2. алинеја 1. и чл. 346. Закона о удруженом раду). Самоуправни споразум о удруживању у радну организацију мора стога садржавати одредбе о удруживању средстава и њиховој намени (чл. 372. ст. 1. Закона о удруженом раду). На постојање те одредбе у самоуправном споразуму о удруживању у радну организацију регистарски суд пази по службеној дужности.”

Регистарски судови се залажу за потпуну идентификацију радне организације и основних организација удруженог рада. Ова идентификација тражи се између осталог и кроз овлашћења у правном промету. Траже се одговори на питања ко су субјекти иступања у правном промету. Да ли радна организација има прометну функцију, а ако је има да ли у правном промету иступа у своје име и за свој рачун или само за рачун основних организација удруженог рада?

На XIII координационом састанку наведених судова одржаном 1980. године у Крупњу изражава се став да су „овлашћења у правном промету битан елемент правне способности друштвеног правног лица. Стога радна организација не може постојати ако нема никаквих овлашћења у правном промету са трећим лицима (чл. 37. Закона о удруженом раду). Овлашћења радне организације у правном промету са трећим лицима су обавезан елемент самоуправног споразума о удруживању у радну организацију, па без тога елемента нема ваљаног самоуправног споразума о удруживању у радну организацију нити конституисања радне организације (чл. 372. ст. 1. Закона о удруженом раду).

Судска пракса ишла је и даље, па је заузела став да „основне организације удруженог рада могу самоуправним споразумом о удруживању у радну организацију пренети на радну организацију сва овлашћења у правном промету са трећим лицима, осим овлашћења која се односе на неотуђива права радника основних организација удруженог рада (на пример: закључивање самоуправних споразума о удруживању рада и средстава) и др.”

Тражена су и налажена решења у одлучивању у организацијама удруженог рада. Сматра се да је самоуправно договарање и споразумевање идеалан начин одлучивања. Поставља се питање, шта ако до договора односно споразума не дође: питање које не може остати без одговора.

Предложени Амандман XIX даје половичан одговор. Радници референдумом доносе статут основне организације удруженог рада и усвајају самоуправне споразуме о удруживању основних организација удруженог рада у радну организацију и о заједничким основима и мерилима за распоређивање дохотка и расподелу средстава за личне дохотке, а могу статутом утврдити да референдумом одлучују и о другим питањима. Самоуправни општи акти и одлуке који се доносе референдумом у радној организацији сматрају се усвојеним ако се за њих изјаснила већина радника у свакој основној организацији удруженог рада у саставу радне организације. Ако предлог самоуправног општег акта није усвојен већином гласова радника у свакој основној организацији, раднички савет радне организације, двотрећинском већином гласова чланова радничког савета, може одлучити да се тај самоуправни општи акт, односно одлука, привремено примењује до поновног референдума, под условом да их је усвојила већина радника у радној организацији.

Било би боље решење да се самоуправни споразум о удруживању односно о промени сматра усвојеним ако га усвоје радници већином гласова у већини основних организација и то већином гласова свих радника у радној организацији.

Радници који сматрају да су повређени на закону засновани инте реси основних организација удруженог рада у које су удружени имају право да у одређеном року захтевају од суда удруженог рада да уреди спорне односе. На овај начин поштује се демократски принцип одлучивања радника, а посредовање суда удруженог рада долази у обзир само кад се одлука не може донети у самој организацији удруженог рада.

Кад се приступа промени устава потребно је у пракси проверити да ли и шта треба мењати, па зависно од тога приступити променама. Одговор може дати пракса удруженог рада. Одговор може дати и суд који региструје статус организација удруженог рада.

Нека ми буде дозвољено да на крају изразим задовољство што у предложеним амандманима има и ставова за које се у пракси пре уставних промена залагало привредно судство. Прихватање ставова привредног судства није новина у нашој пракси. Устав СФРЈ унео је у чл. 36. ст. 4. став Вишег привредног суда Србије изражен у одлуци поводом случаја организовања основне организације удруженог рада у радној организацији „Јанко Лисјак” у Београду.

Креативност привредног судства у примени устава и закона обавезује све друштвене чиноце да примедбе и предлоге судске праксе и праксе удруженог рада са дужном пажњом размотре и да се о томе изјасне.